

ȚINUTUL SĂLAJULUI, SUB OBSERVAȚIA PRESEI, ÎN PERIOADA GUVERNĂRII LUI N. IORGA

GABRIEL VASILIU

De la început se pot pune mai multe întrebări. Una din ele ar putea fi ... de ce în timpul guvernării lui Nicolae Iorga? Perioada în care profesorul Iorga a preluat conducerea executivului a fost 18 aprilie 1931 – 31 mai 1932. De ce ținutul Sălajului? Din simplul motiv că aici se retrăsese Iuliu Maniu, președintele P.N.Ț. în acel moment dificil pentru partidul pe care-l conducea.

P.N.Ț. mai fusese la cârma țării în intervalul de timp 1 decembrie 1919 – 13 martie 1920 (condus de Al. Vaida Voevod), 10 noiembrie 1928 – 7 iunie 1930 (condus de Iuliu Maniu). Un foarte scurt timp (6 zile), 7-13 iunie 1930, preia șefia George G. Mironescu ca din 13 iunie să-i cedeze conducerea lui Iuliu Maniu și la 10 octombrie 1930 până în 4 aprilie 1931 să revină George G. Mironescu.¹ În tot acest răstimp nu numai presa a fost ațintită pe activitatea cabinetului de miniștri, a lui Iuliu Maniu și a regelui Carol al II-lea.

După discuții furtunoase, cu propuneri diferite pentru formarea Guvernului, printre cei propuși fusese și Nicolae Titulescu, alegerea s-a oprit asupra academicianului Nicolae Iorga, figură emblematică a culturii românești.

Încă cu câțiva ani înainte se anunțaseră momente grele pentru economia țărilor europene și nu numai. Mișcările de stânga extremistă, dar și dreapta se făceau simțite și pe meleagurile României.

Poate nici într-un an nu s-a simțit, mai mult, un conflict, uneori tacit, alte ori de o duritate nemaiîntâlnită între grupările din „Vechea Țară” și cele din Ardeal. Anul 1930 nu anunța vremuri mai bune pe plan economic și politic. Când la 18 aprilie 1931, Nicolae Iorga a preluat conducerea executivului, Sextil Pușcariu, primul rector al Universității clujene după întregirea României, considerat cel mai mare lingvist al timpului se simte „obligat” să-i dea o mână de ajutor celui care a contribuit la dezrobirea Ardealului și întemeierea Universității clujene, de aceea înființează un ziar intitulat sugestiv „Drumul Nou”. Primul număr a apărut la 11 mai 1931. Chiar de la început, sub

¹ Nedelea, Marin, *Prim-miniștrii României Mari. Idei politice*. Casa de editură și presă „Viața Românească”, 1991, 180 p.

semnătura directorului publicației S. Pușcariu, apar o serie de articole care au ca scop principal clarificarea unor probleme mult discutate și lăsate nelămurite. „Nu avem pretenția să vorbim în numele Ardealului, căci nu voim să repetăm greșeala partidului național, care își închipuia într-o vreme – și o mai repetă din când în când și astăzi – că el și Ardealul sunt identice. Suntem însă siguri că vorbim în numele celor mai buni dintre Ardeleni, al celor lăsați la o parte fiindcă nu se înrudeau cu nici unul din conducători și în numele celor ce, în toiul luptei de parvenire a atâtor demagogi, au muncit constructiv în orașele lor de provincie. Cu acești Ardeleni neviciați încă de politicianism, cu cei ce au izbutit să rămână curați și cuviincioși, voim să plecăm pe drum nou”.² O serie de articole de fond intitulate sugestiv: „Sinceritate” (nr. 17), „Virtuți negative” (nr. 47), „Vorbe răspicate” (nr. 93), „Liberalii și Ardelenii” (nr. 95), „Problema ardeleană” (nr. 94), „Averescarii și Ardelenii” (nr. 96), „Politica partidului Național” (nr. 97), „Politica ardeleană a Național-tărăniștilor” (nr. 98), „D-l Iorga și Ardealul” (nr. 99), „Două culturi – două mentalități” (nr. 100), „Desamăgire” (nr. 101), „Prigoana Ardelenilor” (nr. 102), „Uitări și jigniri inutile” (nr. 103), „Criza de încredere” (nr. 130) sunt un adevărat barometru politic al momentului. O parte din aceste materiale au fost concentrate într-un volum intitulat sugestiv „Problema ardeleană în politica românească”.³

În tot acest timp, Sălajul a fost, mai mult ca oricând, în atenția presei centrale dar și a celei regionale. Este știut și mult discutat în literatura de specialitate că Iuliu Maniu nefiind de acord cu numirea lui N. Iorga ca prim-ministru, și nici cu propunerea de a se organiza noi alegeri parlamentare se va retrage la Bădăcin și își va da și demisia din șefia Partidului Național Țărănesc fapt care a bulversat întreaga viața politică din România.

Presa sălăjeană, cu toate încercările unor intelectuali locali, nu era o forță (ca în alte județe) nu putem vorbi de un ziar cu specific sălăjean. În „Meseșul” organ al ASTREI sub o semnătură fără nici o relevanță (Vili, s-ar putea să fie chiar directorul publicației, nimeni altul decât profesorul Leontin Ghergariu) apare la 23 decembrie 1931 un articol care concluzionează „Anemia presei sălăjene s-a manifestat și anul acesta sub două forme – apariții întârziate, dacă nu chiar suspendări și demolirea (!) calitativă a articolelor, fiind scrise de amatori și colaboratori ocazionali, gazetele nedispunând de fonduri pentru a-și asigura colaboratori profesioniști: Carei – Graiul Neamului – condiții bune, Gazeta de Duminecă – Șimleu – așteaptă vremuri mai bune; Școala Noastră – acea minunată revistă a învățătorilor și-a suspendat apariția; Gazeta Învățătorilor la Șimleu și alta la Jibou au apărut și dispărut imediat ca niște «floricele de rouă». Foaia Plugarului pare a corespunde scopului deși ar trebui

² Pușcariu, Sextil, *Zestrea Ardealului* în „Drumul Nou”, 12 mai 1931, nr. 2, p. 1.

³ Pușcariu, Sextil, *Problema ardeleană în politica românească* (extras din „Drumul Nou”, Cluj, „Drumul Nou”, 1931, 75 p.

scrisă și mai mult pe înțelesul plugarului”. La acea dată, populația Zalăului era de 8 154 locuitori, Careiul avea 16 085 și Șimleul – 7 496 de persoane înregistrate cu domiciliul în aceste orașe. Singurul ziar care se declară deschis alături de N. Iorga și gruparea sa este „Gazeta Nouă”, săptămânal condus de G. Matieșanu – director și N. Mărășescu, redactor. Este de la început susținător al Partidului Național Democrat. Lecturat cu atenție, totuși, se poate constata că atacurile sunt îndreptate mai ales asupra lui Vaida-Voevod și mai puțin asupra lui Iuliu Maniu. Celelalte periodice au avut o atitudine rezervată față de retragerea lui Iuliu Maniu.

Mult mai elocvent și cu mult mai mare impact este prezentat evenimentul în presa din capitală. Am pus în paralel două ziare „Adevărul”, care apărea din 1871 și „Neamul românesc” fondat de N. Iorga în 1906.

Numai enumerarea titlurilor articolelor referitoare la retragerea lui Iuliu Maniu de la șefia partidului scot în evidență interesul pentru persoana lui dar și a frământărilor politice acute. De fapt toate periodicele și-au concentrat atenția asupra Sălajului. Explicabil, Ziarul care l-a atacat cel mai vehement pe I. Maniu a fost cel condus de N. Iorga. Deși preluarea de la George G. Mironescu a decurs în condiții amiabile, ulterior conflictul dintre Uniunea Națională, care-i avea ca și diriguitori pe N. Iorga secondat de Constantin Argentoianu și P.N.Ț. se acutizează pe zi ce trece. N. Iorga și la sfatul lui S. Pușcariu va vizita mai multe localități din Ardeal: Oradea-Mare, Cluj, Sibiu, Arad, Brașov, Huedin dar nu și nordul Ardealului. Din 24 iunie 1941 atacurile contra lui Maniu și mai puțin asupra P.N.Ț. se întetesc: „D-l Maniu a părăsit șefia (nr. 138), D-l Maniu mai are rezerve (nr. 140), „Mutul de la Bădăcin” (nr. 142), „Șeful firesc al Neamului D-l Maniu și-a luat concediu” (146), „Noi configurații politice în Ardeal? Domnii Iuliu Maniu și Octavian Goga își întind curse reciproc” (184), „Comedia național-țărănească și tragedia strategului” (nr. 205), „Enigma șefiei național-țărănești”. Nimeni nu știe ce urmărește D-l Iuliu Maniu” (242), „Basmul Șefiei. Un joc care nu folosește nimănui” (nr. 293). Rubrica „Ultima oră” de pe ultima pagină avea asigurat material de la corespondenții din Cluj trimiși la Zalău.

Altă manieră, un alt limbaj vom găsi în paginile ziarului „Adevărul”: „D-l Maniu acceptă guvernul de colaborare” (aprilie 1931), D-l Maniu afirmă că regele a fost rău sfătuit (mai), „Adevărata opoziție o va face partidul național-țărănesc, declară D-l Iuliu Maniu” (iunie), „Sensul și consecințele gestului D-lui Maniu” (iunie), „guvernul și partidele față de cazul Maniu” (iunie), „În ce condițiuni ar putea reveni D-l Iuliu Maniu” (28 iunie); „Maniu și Titulescu: Unul retras la Londra, altul la Bădăcin” (august), „Iuliu Maniu cultivat de George Brătianu” (septembrie), „Ce vor ardelenii” (octombrie), „Congresul național-țărănesc de la Alba-Iulia” (noiembrie), „D-l Maniu demisionează din Cameră” (noiembrie), „O zi la Bădăcin” (noiembrie), „Un congres cu multe semnificații politice. Revine Maniu?” (decembrie). În aceeași

manieră (o suprasolicitare a atmosferei de mister) vor continua să apară articole și în prima parte a anului următor. La finele lunii mai 1932, guvernul condus de N. Iorga a fost înlocuit cu cel care îl va avea la șefie pe Al. Vaida-Voevod iar la 20 octombrie 1932, frânele executivului vor fi preluate de Iuliu Maniu. O perioadă tumultoasă sub aspect politic (și economic) cu destul de mulți vinovați, cu acuze reciproce. În tot acest timp, din motive obiective, Sălajul a fost prezent în vizorul presei scrise. N. Iorga își prezentase programul ca un mijloc sigur de salvare a țării.

Dacă cabinetul lui George G. Mironescu este cunoscut sub numele de „guvern de serviciu” cel a lui N. Iorga și C. Argentoianu se voia unul „de tehnicieni”.

Ziarul pe care l-am amintit, condus de Sextil Pușcariu, își va înceta apariția după 8 luni, la finele anului 1931, criticând, destul de aspru, unele inițiative ale lui N. Iorga. Un articol, apărut la mijlocul anului 1931 semnat de Sextil Pușcariu și intitulat sugestiv „Două culturi – două mentalități” vine să atragă atenția tuturor românilor indiferent în ce tabără erau înregistrați. „Dar azi vremea improvizațiilor a trecut și cei ce se bizuie numai pe inteligența lor pot deveni primejdioși. Urmările nefaste ale unei politici de experimentări și de expediente, cu dispoziții luate în grabă spre a fi retractate a doua zi, cu făgăduiele neținute, cu vecinica amânare a soluțiilor curajoase, apasă greu asupra tuturor. Azi, tipul Ion Măiorescu este mai necesar decât tipul Eliade Rădulescu”.⁴

Se pare că aceste concluzii izvorâte din realitatea noastră sunt permanente.

SĂLAJ COUNTY, UNDER THE MASS-MEDIA OBSERVATION DURING N. IORGA'S GOVERNMENT (Summary)

The year 1931 was, from the political point of view, full of unexpected events. Iuliu Maniu's retirement from the (P.N.Ț.) party's leadership made the Romanian press concentrate its attention upon Sălaj county.

⁴ *Idem*, *Două culturi – două mentalități* în „Drumul Nou”, nr. 100, p. 1.